

**ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА
(за спеціалізаціями)**

DOI 10.31651/2524-2660-2022-2-134-139
ORCID 0000-0001-5702-6840

КЛЮЧКА Світлана Іванівна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри лісового господарства
та раціонального природокористування,
Черкаський державний технологічний університет
e-mail: svitkl.76@gmail.com

ORCID 0000-0003-0377-5111

СТАРОВОЙТЕНКО Наталія Василівна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри лісового господарства
та раціонального природокористування,
Черкаський державний технологічний університет
e-mail: n.starov58@gmail.com

УДК 378.015.31:502]:630-057.875(045)

**ВИХОВАННЯ АКТИВНО-ДІЄВОЇ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО**

Сучасні виклики цивілізації відображають великомасштабні, всезростаючі соціально-економічні впливи на навколишнє середовище, що тягнуть за собою глобальні, негативні зміни, послідовного знищення механізму цілісного функціонування біосфери. Тут лісові біоценози виступають як в ролі середовища твірного фактора, так і потужного економічного важеля існування суспільства. Звідси, доцільно дотримуватись концепції «золотої середини», з одного боку дбати про збереження й відтворення лісових фітоценозів, з іншого боку вміти раціонально використовувати цей безцінний ресурс для власних народногосподарських цілей.

Актуальним нині є завдання підготовки висококваліфікованих кадрів здатних до реалізації природоохоронної діяльності, ефективного виконання завдань екологізації виробництва.

Звідси, метою статті є дослідження та аргументація методологічних аспектів природоохоронної діяльності здобувачів вищої освіти як передумови формування їх професійного становлення та розкриття виховного потенціалу позанавчальних заходів. Реалізація цієї умови передбачає взаємодію викладача і студента в освітньому процесі під час виробничих практик, науково-дослідної роботи, позанавчальної природоохоронної діяльності. Саме завдяки таким орієнтирам, відображеним в різноманітній формі позааудиторної діяльності, здобувачі спеціальності 205 Лісове господарство Черкаського державного технологічного університету долучаються до різновекторних акційних лісокультурних заходів. Виховний потенціал природоохоронної діяльності не можна розглядати як відокремлену форму виховання поряд з іншими видами, оскільки він виступає як єдиний взаємопов'язаний комплексний процес. Значення цього аспекту реалізується через практичні заняття під час екскурсій, дослідів, виробничих практик, природоохоронних акцій в процесі навчально-виховної роботи.

Ключові слова: соціально-економічні впливи; навколишнє середовище; підготовка висококваліфікованих кадрів; природоохоронна діяльність; лісокультурні заходи.

Постановка проблеми. Сучасні природні лісові біоценози пройшли довгий шлях формування й розвитку. Лісові екосистеми є прикладом найдревніших типів рослинності, укладеним з вищих рослин, предки яких з'явилися на землі близько 300–400 млн. років тому. Всі еволюційні процеси органічного світу невіддільно, в єдиному конгломераті, впливали на об'єкти живої й неживої природи, при цьому зазнаючи певних змін, відбувалось становлення кожної складової живої оболонки нашої землі – біосфери.

Сьогодення цивілізації характеризується великомасштабним, всезростаючим соціально-економічним впливом на навколишнє середовище, що призводить до глобальних, негативних змін, поступового руйнування механізму цілісного функціонування живої оболонки. Доцільно зауважити, що ліс виступає як в ролі середовища твірного фактора, так і є потужним економічним важелем існування суспільства. Звідси, доцільно дотримуватись концепції «золотої середини», з одного боку дбати про збереження й відтворення лісових фітоценозів, з іншого боку вміти раціонально використовувати цей безцінний ресурс для власних народногосподарських цілей.

Актуальним нині є завдання підготовки висококваліфікованих кадрів здатних до реалізації природоохоронної діяльності, ефективного виконання завдань екологізації виробництва. Такі фахівці мають брати на себе зобов'язання перед суспільством як по захисту навколишнього середовища, так і самої людини, знати різні аспекти природоохоронної діяльності та раціонального використання природних ресурсів, володі-

ти досвідом у сфері раціонального природокористування, ресурсозбереження, екологічного менеджменту, аудиту, екологічного маркетингу і бізнесу, регіональної, національної і міжнародної екологічної політики тощо [1]. У зв'язку з цим вважаємо, що майбутній фахівець має володіти активно-дієвою позицією – необхідною умовою, що забезпечує успішне розв'язання екологічних проблем, екологічно доцільну взаємодію людини з природою.

Мета статті. Дослідити та аргументувати методологічні аспекти природоохоронної діяльності здобувачів вищої освіти як передумову формування їх професійного становлення та розкриття виховного потенціалу позанавчальних заходів.

Виклад основного матеріалу. Виховання активно-дієвої позиції передбачає формування готовності студента до реалізації природоохоронної діяльності. Готовність фахівця до екологічної діяльності розглядаємо як складне, інтегративне, системне, особистісне утворення (потенційну якість особистості), яке включає екологічну культуру, систему філософських, психолого-педагогічних, екологічних, природничо-наукових, спеціальних наукових, методичних знань, умінь і навичок, що виникає в результаті певного досвіду і ґрунтується на формуванні позитивного ставлення, усвідомленні мотивів і потреб у даній діяльності та проявляється у конкретних природоохоронних діях [2; 3; 4].

Основою виховання активно-дієвої позиції студентів є набуття ними системних екологічних знань, практичних навичок, що забезпечують їх використання на практиці. Активно-дієва позиція передбачає готовність студента до особистої участі в практичній екологічно-доцільній діяльності. Такий студент характеризується певними змінами, що відбулися у мотиваційній, вольовій та професійній сферах. Поведінка та вчинки виступають в якості індикатора взаємодії людини й природи. В такому взаємозв'язку майбутній фахівець, що здійснює безпосереднє втручання в неї, може виступати в головній ролі. Він аналізує, оцінює власну діяльність та можливі прямі чи побічні наслідки такої взаємодії. Поведінка та діяльність особистості обумовлюється через прагнення та переконання людини, поштовхом до яких є емоції, почуття, вольові зусилля. Емоційно-вольова сфера формується під час діяльності, усвідомлення подій і явищ дійсності, що приводить до виникнення суб'єктивної спрямованості на взаємодію з навколишнім світом. Наслідком такої взаємодії, емоційно-ціннісних стосунків з переконаннями і потребами, є активна позиція, щодо збереження навко-

лишнього середовища, що успішно реалізується через виховний потенціал природоохоронної діяльності. Таким чином, у структурі екологічно освіченої особистості повинні поєднуватися ціннісні аспекти з переконаннями та пов'язаними з ними потребами. Крім того, до її елементів повинна ввійти діяльність, де ці стосунки себе можуть проявити.

Як категорія, діяльність вивчається різними науками, проте єдиного, чіткого визначення немає: представники різних напрямів тлумачать сутність цієї категорії по-різному. Одні пояснюють її, як форму прояву активності людини, скерованої мотивом (О. Леонтьєв, Г. Щукіна) [5, с. 44–46; 6]; інші – розуміють під цим терміном працю, спілкування, пізнання, гру, учіння, спорт, самодіяльність різних видів (Б. Ананьєв, А. Бодальов, Н. Кузьміна) [7; 8; 9]; треті – ототожнюють діяльність з психічним розвитком, вважаючи, що діяльність є умовою розвитку особистості (В. Давидов) [10]; четверті – уявляють діяльність у вигляді намагання особистості з перетворень зовнішнього світу у внутрішнє надбання (знання) (Ю. Бабанський, І. Підласий) [11; 12]; А. Киричук, В. Роменець основним проявом діяльності вважають вчинок [13].

Також, діяльність розглядається як системно-структурне утворення. В результаті дослідження діяльності філософами визначена її структура, що складається з таких компонентів: 1) потреба людини, на задоволення якої спрямована діяльність (ціль її); 2) предмет діяльності; 3) дії з предметом; 4) засоби діяльності; 5) її результат. Залежно від багатоманітності потреб людини і суспільства існують конкретні види діяльності (духовна і матеріальна, виробнича, трудова і нетрудова тощо), кожний з яких включає елементи практичної і теоретичної діяльності. Діяльність є органічним синтезом усіх трьох сфер дійсності: природа – її предмет, суспільство – суб'єкт, мислення – ідеальна сторона діяльності [14, с. 146].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна підсумувати, що діяльність охоплює як зовнішні, матеріально-практичні операції, тобто проявляється у формі активного ставлення людини до оточуючої дійсності, так і внутрішні психічні процеси інтелектуально-емоційної сфери особистості – сприймання, мислення та ін. Найбільш прийнятним, на нашу думку, є визначення людської діяльності як специфічної людської форми активного ставлення до оточуючого світу на основі освоєння і розвитку наявних форм культури. В контексті природоохоронної діяльності, ми розглядаємо це поняття, як першооснову

становлення екологічно грамотної особистості, яка виступає в ролі ініціатора, щодо поведінки, формування екологічного мислення та свідомості особистості по відношенню до навколишнього середовища.

Звідси випливає, що завдяки розумовим здібностям людина пізнає творіння природи. Всі живі системи в своєму історичному ракурсі весь час еволюціонують. Людський розум також еволюціонує. В. Вернадський зазначав, що і біосфера еволюціонує, а поява людини в ній і внесені зміни в неї людською діяльністю є природним етапом цієї еволюції. Щоб людська свідомість стала визначальним фактором існування та розвитку, біосфера повинна корінним чином змінитись і перейти в свій новий стан – ноосферу, а розум людини піднятися на таку високу позначку, за якою свідомість буде спрямовувати людство на збереження і примноження об'єктів природного середовища [15, с. 30].

Гармонійний розвиток відносин людини і природи можливий за умови формування відповідних ціннісних орієнтацій особистості. На думку І. Бега, пріоритетність для розвитку суспільства духовних цінностей, можливе за умови, що людина сповна оволоділа культурно-духовними надбаннями як регуляторами своєї життєдіяльності. Система особистісних цінностей виступає адекватним індикатором розвиненої особистості. Звідси, розвиненою особистістю може вважатися та, яка досягла найвищого рівня духовного освоєння навколишнього світу [16, с. 28].

Індикатором діяльності людини в оточуючому середовищі виступає сукупність моральних якостей особистості і це засвідчує український педагог Г. Ващенко, який констатує, що зміст і форма норм поведінки людини залежать від світогляду, рівня культурного розвитку, занять людини та моральних установок [17, с. 34]. Однак, поведінка індивіда по відношенню до навколишнього середовища скеровується низкою потреб, як стимулу до дії, які мають бути екологічно спрямовані.

Активно-дієва позиція як інтегрована категорія, включає комплекс психолого-педагогічних якостей, які знаходяться у відповідному співвідношенні й реалізуються через аксіологічні переконання в активну природоохоронну діяльність. Продуктивна установка студентів щодо природоохоронної діяльності передбачає застосування ними спеціальних екологічних методів та технологій охорони, збереження та відновлення навколишнього середовища, розуміння взаємозв'язків у системі “природа-суспільство”, володіння екологічно доцільною поведінкою. Таким чином, важливим є кон-

центрація уваги на проблемі формування у майбутніх спеціалістів здатності до застосування набутих знань у практичній діяльності, засвоєння студентами безпечних способів взаємодії із навколишнім середовищем, усвідомлення необхідності прогнозувати наслідки для довкілля майбутньої професійної діяльності, прагнення до екологічно виправданої діяльності. Саме ці показники є ознакою високого рівня професійної екологічної грамотності. Дана умова сприяє залученню студентів до природоохоронної діяльності і за межами навчального закладу, впливає на формування мотиваційної, ціннісної, знанневої сфер та становлення особистісної екологічної компетентності, передбачає залучення студентів до позанавчальної роботи по збереженню навколишнього середовища на основі формування екологічного мислення, знань, вмінь.

Реалізація цієї умови передбачає взаємодію викладача і студента в освітньому процесі під час виробничих практик, науково-дослідної роботи, позанавчальної природоохоронної діяльності. Саме завдяки таким орієнтирам, відображеним в різноманітній формі позанавчальної діяльності, здобувачі спеціальності 205 Лісове господарство Черкаського державного технологічного університету долучаються до різновекторних акційних лісокультурних заходів. Поміж найбільш актуальних варто відмітити практично орієнтовану діяльність, де здобувачі мають можливість повправлятися в професійних навичках та закріпити теоретичні основи майбутньої спеціальності, а саме: висаджування горіха чорного (*Juglans nigra L.*) на території університету. Ця рідкісна культура є інтродуцентом для наших широт, яка була завезена до Європи з Північної Америки в 1629 році, в Україні це дерево культивується близько 100 років. Горіх чорний не є типовим представником для наших лісів, однак працівники лісової галузі активно залучають його, як супутню породу у складі лісових культур. Цей вид цікавий та перспективний для деревообробної галузі, за властивостями деревина перевершує навіть дуба. Що не менш важливо, ця порода має резистентні властивості до хвороб, шкідників та володіє зимостійкістю. Зазначені якості особливо актуальні в часи глобальних кліматичних змін та тенденції до зниження рівня ґрунтових вод. Деревина горіха чорного крім цінної деревини та плодів, приваблюють своєю кремезністю та красою, що й стало підставою для створення подібних насаджень в лісництвах.

Також, здобувачі вищої освіти кожного року активно долучаються до природоохоронних акційних заходів, наприклад, «Збе-

режи первоцвіти», локація якої знаходиться в Холодному Яру. Студенти разом з працівниками екологічних відомств проходять маршрутні обстеження, де вивчають флористичні та історико-археологічні особливості заповідної території, а саме підсніжника складчастого (*Galanthus plicatus* M. Bieb.). Ця перша весняна квітка приваблює своїм простим і, водночас, вишуканим зовнішнім виглядом, назва роду якого в перекладі з грецьких слів, означає «молочно-квітковий». Від наявності складок на листі, ніби гофрованих, походить видова назва – «складчастий». Під час екскурсії, крім розширення своїх природничих науково-практичних знань, здобувачі мають чудову нагоду зануритись у вир історичних подій, які торкнулись Холодного Яру протягом сотень, а часом й тисячі років: кожен геологічний та історичний епізод залишив свій відбиток на цій території, чим зробив її унікальною та привабливою для туристів, краєзнавців, екологів та фахівців лісової галузі.

Збереження й відновлення лісових екосистем, є першочерговим завданням на порядку денному існування планети. Зміщуючи акцент на актуальність та своєчасність цього питання, світова спільнота кожного року проводить Міжнародний день захисту лісу. Долучаються до підтримки Всесвітнього дня лісу й майбутні фахівці лісівничої справи, зокрема, разом з викладачами кафедри проводяться виїзні науково-практичні заняття. Під керівництвом головного лісничого Чигиринського лісгоспу, студенти здійснюють обхід екологічною стежкою Чорнявського лісництва, під час якого мають можливість детально ознайомитись з особливостями ведення лісового господарства в наших лісорослинних умовах (свіжих борах). Провідні фахівці предметно й змістовно розповідають про створення та вирощування сіянців сосни звичайної на лісонасінневій плантації та лісовому розсаднику, отриманим садивним матеріалом якого, лісництво в повній мірі забезпечує потреби всього лісгоспу.

Висаджування сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) та дуба червоного (*Quercus rubra* L.) відбулось у рамках міжнародного проекту «Greening of the Planet» під керівництвом директора Черкаського держлісгоспу та викладачів кафедри лісового господарства та раціонального природокористування. Перед початком робіт студентам провели інструктаж щодо особливостей створення лісових культур та отримали настанови щодо майбутньої лісівничої справи. Тож, неподалік адміністративного приміщення Черкаського держлісгоспу на території Дахнівського лісництва зроста-

тиме ліс, який спільно висаджували черкаські лісівники, викладачі та студенти ЧДТУ. Заслугує на увагу й всеукраїнська акція Держлісагентства «Створюємо ліси разом» на підтримку програми Президента «Зелена країна». Черкаське обласне управління лісового та мисливського господарства і ДП «Черкаське лісове господарство», у межах співпраці з освітнім закладом, посприяли в озелененні території Черкаського державного технологічного університету, надавши саджанці дуба звичайного (*Quercus robur* L.), і червоного (*Quercus rubra* L.), берези (*Betula pendula* Roth.), туї (*Thuja occidentalis* L.) та кущів самшиту (*Buxus sempervirens* L.). Майбутні лісівники разом із провідним інженером з лісових культур Черкаського лісгоспу та викладачами кафедри дбайливо висадили понад сорок рослин, які стали окрасою університетського скверу. Крім того, для студентів проводилась екскурсія в лісовий розсадник Руськогополянського лісництва Черкаського лісгоспу, де майбутнім лісівникам продемонстрували особливості вирощування сіянців основних лісоутворювальних порід.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, будь-яка діяльність екологічно орієнтованого напрямку здійснює виховний вплив на індивіда. Саме через сприйняття природи як цінності, як необхідної умови існування, через взаємодію індивіда з довкіллям шляхом природоохоронної діяльності відбувається становлення гармонійно розвиненої особистості, що є першоосновою формування екологічно освіченого фахівця. Виховний потенціал природоохоронної діяльності не можна розглядати як відокремлену форму виховання поряд з іншими видами, оскільки він виступає як єдиний взаємопов'язаний комплексний процес. Специфічність його є принципово новим і чи не найголовнішим напрямком загального виховного процесу, адже жодний з них не інтегрується такою кількістю зв'язків, як екологічний.

Влучним, щодо цієї проблеми, є вислів В. Сухомлинського, який констатував, що «роль природи в навчальній роботі визначається насамперед активною діяльністю, участю фізичних і духовних сил дитини в пізнанні. Світ природи стає невичерпним джерелом знань завдяки тому, що знання надходять у дитячу голову дуже складним шляхом: через руки, через працю, через взаємовідносини з іншими людьми, через почуття і переживання, які забарвлюють діяльність» [18, с. 53].

Виховний потенціал природоохоронної діяльності деякі вчені (М. Кисельов) вбачають у формуванні особистості екологічно свідомою, підґрунтям якої є екологічні

знання, і як наслідок екологічний світогляд, що формується на ранніх етапах онтогенезу. Вище вказані складники є основою формування екологічної культури, як невід'ємного компонента екологічної грамотності в процесі професійного становлення особистості, що передбачає глибокі знання про навколишнє природне та соціальне середовище, екологічний спосіб мислення і відповідальне ставлення до природи, здатність та вміння вирішувати екологічні питання, проблеми, брати безпосередню участь в природоохоронних заходах [19, с. 64]. Перебудова змісту навчання спонукає до активної творчої діяльності як викладачів, так і студентів. Під час викладання фахових дисциплін, викладач має підготувати здобувачів вищої освіти до свідомого, інтегрованого сприймання навколишнього світу. Зазначений аспект реалізується через практичні заняття під час екскурсій, дослідів, виробничих практик, природоохоронних акцій в процесі навчально-виховної роботи. Отже, формування екологічно обізнаних майбутніх фахівців передбачає виховання активно-дієвої позиції студентів щодо природоохоронної діяльності. Цією умовою передбачається формування у здобувачів здатності застосовувати екологічні знання і досвід у професійних та життєвих ситуаціях.

Список бібліографічних посилань

1. Про стан та проблеми національно-громадянського виховання у вищих навчальних закладах України: рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 28.10.98 р. № 14/6-8. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*, 1999. № 1. С. 17-25.
2. Білик Л.І. Особливості екологічної підготовки фахівців економічних спеціальностей. *Екологія і ресурси: зб. наук. праць*. Київ: УНСП РНБОУ, 2003. Вип. 7. С. 120-124.
3. Білявський Г.О. Розробка та впровадження методології впливу екологічної освіти і культури на стратегію гармонійного розвитку України: звіт про науково-дослідну роботу. Київ, 2002. 29 с.
4. Лук'янова Л.Б. Феномени екологічної компетентності. *Філософія педагогічної майстерності: зб. наук. праць*. Київ-Вінниця, 2008. С. 136-145.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность: учебное пособие. М.: Политиздат, 1975. 304 с.
6. Шукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. М.: Просвещение, 1979. 160 с.
7. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. СПб.: Питер, 2001. 272 с.
8. Бодалев А.А. Личность и общение. М.: Международная педагогическая академия, 1995. 328 с.
9. Кузьмина Н.В. Уровни педагогических способностей и проблемы социальной перцепции. *Теоретические и прикладные проблемы психологии познания людьми друг друга* [Краснодар], 1975. С. 251-253.
10. Діяльнісний підхід в психології: проблеми та перспективи: зб. наук. праць / під ред. В.В. Давидова, Д.А. Леонтьєва. М. 1990. 180 с.
11. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект. М.: Педагогика, 1982. 192 с.
12. Підласий І., Трипольська С. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя. *Рідна школа*, 1998. № 1. С. 3-8.
13. Роменець В.А. Вчинок і світ людини. *Основи психології: підручник* / За ред. О.В. Киричука, А.В. Роменця. Київ: Либідь, 1993. С. 383-402.
14. Виховання в контексті соціальної адаптації студентства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції семінару керівників ВНЗ та вчених-дослідників в сучасних умовах : у 2 ч. / ред. В. І. Астахова. Харків, 2003. Ч. 2. 220 с.
15. Вернадський В.І. Хімічна будова біосфери Землі та її оточення. М.: Наука, 2001. 304 с.
16. Бех І.Д. Виховання особистості: в 2-х кн.: навч.-метод. видання. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.
17. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал. *Полтавський вісник*, 1994. 191 с.
18. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / Вибр. твори: в 5-ти т.; ред. кол. О.Г. Дзевєрін (гол. ред.), М.М. Грищенко, С.П. Заволока, О. В. Киричук та ін. Київ: Радянська школа, 1976. Т.2. С. 147-416.
19. Кисельов М. М., Деркач В.А., Толстоухов А.В. Концептуальні виміри екологічної свідомості: монографія. Київ: Парапан, 2003. 312 с.

References

1. On the state and problems of national-civic education in higher educational institutions of Ukraine: the decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 28.10.98 № 14/6-8 (1999). *Information Collection of the Ministry of Education and Science of Ukraine*, 1: 17-25.
2. Bilyk, L.I. (2003). Peculiarities of ecological training of specialists in economic specialties. *Ecology and resources: collection science works*, 7: 120-124.
3. Bilyavsky, G.O. (2002) Development and implementation of the methodology of the impact of environmental education and culture on the strategy of harmonious development of Ukraine: a report on research work. Kyiv. 29 p.
4. Lukyanova, L.B. (2008). Phenomena of ecological competence. *Philosophy of pedagogical skill: collection science works*. Kyiv-Vinnitsia. P. 136-145.
5. Leontiev, A.N. (1975). Activity. Consciousness. Personality. Moscow: Politizdat. 304 p.
6. Shchukina, G.I. (1979). Activation of cognitive activity of students in the educational process. Moscow: Enlightenment. 176 p.
7. Ananiev, B.G. (2001). On the problems of modern human understanding. СПб.: Peter. 272 p.
8. Bodalev, A.A. (1995) Personality and communication: selected works. Moscow: International Pedagogical Academy. 328 c.
9. Kuzmina, N.V. (1975). Levels of pedagogical abilities and problems of social perception. *Theoretical and applied problems of the psychology of people's knowledge of each other* [Krasnodar]. P. 251-253.
10. Activity approach in psychology: problems and prospects: collection science works. In V.V. Davidov, D.A. Leontiev (Eds.). Moscow. 180 p.
11. Babansky, Yu.K. (1982). Problems of improving the effectiveness of pedagogical research: didactic aspect. Moscow: Pedagogy. 192 c.
12. Pidlasy, I. Trypolska, S. (1998) Formation of professional potential as a goal of teacher training. *Native school*, 1: 3-8.
13. Romenets, V.A. (1993). Action and the world of man. In Kirichuk, O.V., Roments, V.A. (Eds.). *Fundamentals of Psychology*. Kyiv: Lubid. P. 383-402.
14. Education in the context of social adaptation of students (2003). *Materials of the International scientific-practical conference of the seminar of university leaders and scientists-researchers in modern conditions: in 2 vol.* In V.I. Astakhov (Ed.). Kharkiv. Part 2. 220 p.

15. Vernadsky, V.I. (2002). Chemical structure of the Earth's biosphere and its environment. Moscow: Science. 304 p.
16. Beh, I.D. (2003). Education of personality: in 2 books: teaching method. Edition. Kyiv: Lubid. Book 1: Personality-oriented approach: theoretical and technological principles. 280 p.
17. Vashchenko, G.G. (1994). Educational ideal. *Poltava Herald*. 191 p.
18. Sukhomlinsky, V.O. (1976). How to bring up a real person. In Sukhomlinsky, V.O. *Select works in 5 volumes*. Kyiv: Soviet school, Vol. 2: 147–416.
19. Kiselyov, M.M., Derkach, V.L., Tolstoukhov, A.V. (2003). Conceptual dimensions of ecological consciousness: monograph. Kyiv: Parapan. 312 p.

KLIUCHKA Svitlana

PhD in Pedagogy, associate professor of Forestry and Environmental Management Department, Cherkassy State Technological University

STAROVOYTENKO Nataliya

PhD in Pedagogy, associate professor of Forestry and Environmental Management Department, Cherkassy State Technological University

EDUCATION OF ACTIVE ENVIRONMENTAL POSITION OF FORESTRY STUDENTS

Summary. *Introduction.* At present civilization is characterized by a growing large-scale socio-economic impact on the environment, which leads to global negative changes, the gradual destruction of the mechanism of integral functioning of the zone of life on Earth. Training of highly qualified personnel capable of environmental protection activities, and effective greening of production implementation is relevant.

The purpose of the paper is to investigate and define the methodological aspects of environmental activities of students as a prerequisite for the formation of their professional development and the disclosure of the educational potential of extracurricular activities.

Results. The educational basis of proactive position is the acquisition of the systematic environmental knowledge to ensure the use of practical skills. A proactive position implies the student's readiness for a personal participation in relevant practical ecological activities. They analyze, evaluate their own actions and possible direct or indirect consequences of such interaction. The result of such interaction, which covers emotionally precious relations with beliefs and needs, is an active position on the preservation of the environment, which is effectively realized through the educational potential of environmental activities.

Originality. The implementation of this condition involves the interaction of a teacher and a student in the educational process during internships, research, extracurricular environmental activities. Due to such guidance, which involves various forms of extracurricular activities, students of the specialty 205 Forestry of Cherkassy State Technological University are able to join the multi-vector forestry events. Among the most relevant are practically oriented ones, where students have the opportunity to

*improve their professional skills and consolidate the theoretical foundations of the future specialty: Black walnut (*Juglans nigra*) planting on the campus territory. Every year students actively participate in environmental events, such as "Save the Primroses" in Kholodnyi Yar. They support the International Day of Forests; in particular, together with teachers and heads of forestries, theoretical and practical classes in the wide-open spaces are held. The planting of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) and Red oak (*Quercus rubra* L.) took place in terms of the international project "Greening of the Planet" under the leadership of Cherkassy State Forestry chief executive and teachers; as well as an involvement in the all-Ukrainian event of the State Forest Agency "Creating forests together" in support of the President's program "Green Country".*

Conclusion. The educational potential of environmental activities cannot be considered as a separate form of education along with other types, because it is a holistic, interconnected, and complex process. Its specificity is fundamentally new and perhaps the most important direction of the general educational process, as none of them integrates as many links as environmental one. While teaching the professional disciplines, a teacher needs to prepare students for a conscious, integrated perception of the world around them. This aspect is realized through practical classes during excursions, experiments, industrial practices, environmental events during the process of educational work.

Keywords: environment, environmental activities, educational potential, proactive position, silvicultural forestry events, educational work.

Одержано редакцією 09.05.2022
Прийнято до публікації 19.05.2022